

B-uppsats
Statsvetenskapliga institutionen
Lunds universitet

STVA23
HT23
Handledare: Ylva Stubbergaard

Stopp, samhällets kropp (?)

En statsvetenskaplig studie av den kriminalpolitiska utvecklingen i Sverige kontra
medborgarnas demokratiska rättigheter

Elin Melin & Isabella Viktor

Abstract

The medial coverage as well as political interest of criminal rates in Sweden has increased over the years, especially regarding organized crime. Therefore this study aims to investigate how the discourse within criminal politics in Sweden has evolved during the last two terms. It also aims to compare the results with power relations between the state and the citizens democratic fundamental rights, which are defined by the World Justice Project. The theoretical standpoint is Michel Foucault's concept of governmentality. This is investigated by discourse analysis of the government declarations from 2019 and 2022 and their associated cooperation agreements. The results shows that there are different underlying connotations between the years regarding when speaking about crime and how to prevent and discipline it. There is a discussion regarding the importance of defending the democratic and Swedish values, however there is no discussion regarding the democratic implications that might follow the proposed reforms.

Keywords: criminal politics and criminality, governmentality, discourse analysis, government declarations, democratic values, Sweden

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Problemformulering	1
1.2. Syfte och frågeställning	1
1.3. Avgränsningar	2
2. Bakgrund	2
2.1. Kontext	2
2.2. Demokrativärden	3
2.3. Tidigare forskning	4
2.3.1. Urval: tidigare forskning	4
2.3.2. Vad är kriminalpolitik och vem är kriminell?	5
3. Teori	7
4. Metod	9
4.1. Metodologiska överväganden	9
4.2. Material	9
4.2.1. Källkritik av material	10
4.3. Reliabilitet och validitet	10
4.4. Analysmetod	11
5. Resultat och analys	12
5.1. 2019	12
5.2. 2022	17
5.3. Jämförelse	21
6. Avslutande diskussion	23
6.1. Diskussion	23
6.2. Slutsatser	24
Referenslista	25

1. Inledning

Kriminalitet har fått en allt större medial uppmärksamhet till följd av att konflikter mellan olika gängkriminella och med en våldsvåg över hela landet. Detta har resulterat i en tuffare ton i diskursen om brott och straff. I reformer och debatter prioriteras diskussionen om repressiva åtgärder före den om preventiva åtgärder och det råder olika meningar om vad som skulle vara en lösning för att bekämpa kriminalitet (Svedin 2021, s. 593). Dessutom diskuteras i vilken utsträckning som staten kan göra inskränkningar i medborgarnas integritet.

Det har lyfts kritik från flera håll gentemot föreslagna åtgärder mot kriminalitet inom Tidöavtalet. Förslagen har bland annat kritiserats av människorättsorganisationen Civil Rights Defenders vilken menar att åtgärderna riskerar att inte få de bekämpande effekter som politiker utlovar, att diskriminera rasifierade och att inskränka mänskliga rättigheter såsom integritet och rättvis rättegångsprocess. De menar att förslaget snarare följer en populistisk kriminalpolitisk trend i Europa med större fokus på straff (Civil Rights Defenders 2022, ss. 3 & 12-13). Även lagrådet lägger fram kritik mot delar av förslagen, däribland om utökade befogenheter för användningen av hemliga tvångsmedel. Lagrådet menar att förslaget riskerar att vara oförenligt med unionsrätten och att förslaget om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är svårbegriplig och inkonsekvent (Lagrådet 2023, ss. 8 & 15). Samtidigt välkomnar och efterfrågar polisen fler sätt att arbeta preventivt med hjälp av hemliga tvångsmedel (Regeringskansliet 2023a)

1.1. Problemformulering

Har balansen mellan preventiva åtgärder och repressiva påföljder faktiskt skiftat eller är det en ökad medial rapportering och ökat medialt intresse som bidragit till den föreställningen? För att undersöka om kriminalpolitiken fått en ny framtoning eller om det är en upplevd föreställning som skapats av en mer högljudd diskussion ska studien undersöka och jämföra regeringsförklaringar från 2019 och 2022 med tillhörande samarbetsavtal.

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka på vilket sätt diskursen inom kriminalpolitiken i Sverige har utvecklats under de senaste två mandatperioderna. Studien ska även undersöka hur

diskursen påverkar maktrelationen mellan statsmakt och medborgares demokratiska rättigheter.

Frågeställningar:

- Hur har diskursen förändrats gällande kriminalpolitiken i Sverige kontra medborgarnas demokratiska rättigheter?
  - *Hur formuleras den svenska kriminalpolitiken i Regeringsförklaringen från 2019 respektive 2022?*

1.3. Avgränsningar

Studiens avgränsning görs dels gällande den tidsperiod som studeras, vilken omfattar endast de två senaste mandatperioderna, dels en avgränsning gällande det empiriska material som används. Studien kommer endast att innefatta material i form av regeringsförklaringarna från 2019 respektive 2022 och deras tillhörande koalitionsöverenskommelser, Januariavtalet och Tidöavtalet. Studien kommer därmed inte att studera propositioner, motioner, debattinlägg eller medieutspel.

2. Bakgrund

I detta avsnitt kommer kontexter presenteras, demokrativärlden definieras samt en genomgång av relevant tidigare forskning.

2.1. Kontext

I detta avsnitt beskrivs de kontexter – på ett översiktligt sätt – vilka regeringsförklaringarna och tillhörande koalitionsöverenskommelserna skapats inom eftersom samhället och politiken är beroende av sina sammanhang.

Regeringsförklaringen från 2019 var ett resultat av en långdragen process av regeringsbildning efter valet 2018 (Riksdagen 2019). Mats Knutson, inrikespolitisk kommentator på SVT, (Knutson 2018) redogör i sin valanalys för ett valår som dominerats av valfrågor om migrationspolitik och skottlossningar. Inget av de tidigare blocken fick en egen majoritet i riksdagsvalet och Sverigedemokraterna befäste ytterligare sin roll som vågmästare. Under valnatten utropade alla partiledarna sig som vinnare av valet, men som

Knutson formulerade det “I själva verket hade ingen vunnit, vilket de alla fick erfara under hösten.” (Knutson 2018). Oklarheterna gällande vilken partikonstellation som skulle ta över makten ledde till att Socialdemokraternas partiledare Stefan Löfven den 25 september 2018 inte blev vald till statsminister. Talmannen fick utfärda totalt sju sonderingsuppdrag och efter 134 dagar valdes Stefan Löfven som ny statsminister efter omröstning i riksdagen efter att ha ingått Januariavtalet (Riksdagen 2019).

Sedan 2018 har mycket hänt i Sverige och världen, framförallt med stor prägling av pandemin COVID-19 som förde med sig vårdkris, ekonomisk kris samt en högre arbetslöshet (SCB 2023; SCB 2021a). Politiken har även präglats av kriget i Ukraina och om ett medlemskap i NATO är aktuellt för Sverige (Regeringskansliet 2023b). Bland väljarna inför valet 2022 var de politiska områdena sjukvård, lag och ordning, skola/utbildning, invandring/integration och försvar några av de politiska områden som intresserade det svenska folket mest (SCB 2021b).

Det har även skett en förändring i samhället sedan 2018 avseende organiserad brottslighet vilket speglats i en ökad medierapportering om och politiskt intresse för gängkriminalitet. Vidare finns det också statistik som visar att Sverige är avvikande mot övriga europeiska länder när det gäller skjutvapenvåld och dödsskjutningar som inte begås inom kriminella miljöer är ovanliga (BRÅ 2021, ss. 10 & 25). Brottsförebyggande rådet uppmärksammar även att dels misstänkta gärningsmän och dels offer blir allt yngre jämfört med tidigare (BRÅ 2023, s. 3)

2.2. Demokrativärden

Studiens definiering av demokrativärden kommer att utgå ifrån organisationen World Justice Project's definition (World Justice Project, u.å.). Organisationen är fristående och ämnar att bidra till kunskap och att skapa medvetenhet om demokrativärden. Primärt utgår organisationen från rättsstatsprincipen (rule of law), vilket bland annat behandlar korruption, levnadsvillkor och skydd mot orättvisor. Organisationen samlar och mäter data från 142 länder (a.a.).

World Justice Project fastställer inom “WJP Rule of Law index” fundamentala rättigheter vilka kommer att vara centrala för studiens definition av demokrativärden (World Justice

Project, u.å.). Rättigheterna ämnar att mäta en måttlig del av de rättigheter som är fastställda som mänskliga rättigheter av FN och krävs för att ett rättssystem ska anses som riktigt. Några av dessa är lika behandling och en frånvaro av diskriminering, en garanti för liv och säkerhet, tillgång till rättvis förhandling vid åtal, garanti för åsikts- och yttrandefrihet att frihet från godtyckligt ingrepp i privatlivet garanteras på ett effektivt sätt (a.a.).

De rättigheter som presenterats är de som primärt fokuseras på i studien, och de behandlar rättstatsvärden och därmed kommer de följaktligen att beskrivas ytterligare. Det första kravet som faller under som ett rättsstatsvärde är lika behandling och en frånvaro av diskriminering då den bland annat avser lika behandling vid offentliga tjänster, rättsväsendet och vid domstolsförhandlingar (World Justice Project, u.å.). Dessutom är kravet för liv och säkerhet ett rättsstatsvärde eftersom den ska säkerhetsställa skydd från att övervåld eller kränkande behandling vid ett gripande, husrannsakan och förhör. Ytterligare ett rättsstatsvärde är att vid åtal ha tillgång till en rättvis rättsprocess och att den åtalades rättigheter tillämpas, detta berör bland annat oskuldspresumtionen. Slutligen räknas skydd mot godtycklig inblandning från statlig aktör in som ett rättsstatsvärde. Kravet ska hindra polis att inkräkta på personers privata sfär och integritet genom till exempel icke godkänd avlyssning eller husrannsakan (a.a.).

2.3. Tidigare forskning

2.3.1. Urval: tidigare forskning

Kriminalpolitikens utveckling i Sverige med blocköverskridande politiska avtal under de senaste tio åren är idag ett ungt forskningsområde eftersom det dels är nära i tiden, dels är en någorlunda ny företeelse i svensk politik med ingångna avtal mellan partier utan att de nödvändigtvis ska sitta i regering tillsammans. Det finns viss statsvetenskaplig forskning om blocköverskridande politiska avtal och regeringsbildningar men inte särskilt mycket om just innehållet vad gäller kriminalpolitik. Vid sökningar i LUBSearch framkommer att många av de som undersöker kriminalpolitiken utifrån dessa samarbetsavtal är genomförda på en nivå för kandidatexamen.

Studiens tidigare forskning består av tre forskningsartiklar, vilka är Glenn Svedins *Brottslighet som politiskt konfliktområde* (2021), Anita Hebers *Stranger Danger: the Political Debate on Crimmigrants* (2023) samt Klara Hermanssons artikel *Den svenska tryggheten*

(2018). Dessa har framtagits genom sökning på “criminal politics” AND “Sweden” genom LUBsearch. Samtliga artiklar är peer reviewed och även utvalda utifrån en relevansbedömning av deras abstracts baserat på de ämnen och den tidsram som studeras. Glenn Svedin (2021) är historiker och universitetslektor vid Mittuniversitetet. Han har tidigare skrivit historiska artiklar om kriminalitet, kontroll och modernisering. Anita Heber (2023) och Klara Hermansson (2018) är kriminologer och universitetslektorer vid Stockholms universitet. Heber har skrivit flera publikationer om viktologi, organiserad brottslighet och kriminalpolitik. Hermansson forskar bland annat om kriminalpolitik och kriminalpolitisk debatt och attityder till straff. Artiklarna av Svedin, Heber och Hermansson bidrar med beskrivningar av den samtida kriminalpolitiken i Sverige, dess utveckling och dess innehåll.

2.3.2. Vad är kriminalpolitik och vem är kriminell?

För att kunna studera kriminalpolitiken behöver frågan ställas om dels vad kriminalpolitik är och innehåller, dels vem som utmålas som kriminell. Svedin (2021) lyfter att ämnet kriminalitet politiserats så pass länge som i 200 år i Sverige men att det har varierats inom den kriminalpolitiska diskursen vilka som anses vara den ‘farliga’ gruppen. Tidigare har grupper såsom missbrukare, alkoholister, ungdomsbrottslingar, ‘tattare’ och maffian från öststater framställts som att de utgjort hot mot samhället med kriminellt agerande. Den grupp som under tiden kopplats samman med kriminalitet har i sin tur avgjort vilket annat politiskt område som framlagts som viktigt fokusområde. Exempelvis har drogpolitiken diskuterats gemensamt med kriminalpolitiken när missbrukare var utmålade som ‘samhällsfarliga’. Svedin lyfter att några av de gemensamma bakomliggande faktorer som återfinns bland de ‘samhällsfarliga’ grupperna är fattigdom, missbruk, ojämlikhet och/eller segregation. Sedan 2015 har den kriminalpolitiska diskursen däremot fokuserat på invandring som grunden till hotet (Svedin 2021, ss. 587, 608-617). Något även Heber (2023) stämmer in med och tillägger att kriminalpolitikens tidigare fokus på integration och förebyggande åtgärder allt mer skiftar till att fokusera på restriktioner av invandring samt hårdare repressiva åtgärder med exempelvis utvisningar och förlängda straff (Heber 2023, ss. 860-861).

Hermansson (2018) menar att otrygghet som formulerat problem i politiken utgör en central del i kriminalpolitiken tillsammans med välfärdspolitiken. Hon menar att trygghetspolitiken och kriminalpolitiken inte går att särskilja från varandra eftersom kriminalpolitiken ämnar att

vara brottsförebyggande och trygghetsskapande. Särskilt eftersom det argumenteras att trygghet blir en följd av reducerad kriminalitet och att trygghet kan kopplas samman med hopp om framtiden samt välfärdsutveckling. Förslag för att stärka välfärden har även sammanlänkats till att vara trygghetsskapande och brottsförebyggande, framförallt av Socialdemokraterna och Moderaterna, vilka har menat att ojämlikhet riskerar att skapa brottslighet. Sverigedemokraterna menar dock att Sverige redan har förlorat sin trygghet och att den trygghetsskapande politiken bör fokusera på att skydda välfärden som de menar är under hot av en slapphänt invandring. Begreppet trygghet är däremot diffust eftersom det i huvudsak handlar om ett känslotillstånd och i svensk politik framställs otrygghet som upplevd rädsla hos medborgaren för att bli utsatt för brott. Rädslan är subjektiv och medborgaren behöver nödvändigtvis inte ha blivit eller riskerat att bli utsatt för brott. Den diffusa problemformuleringen möjliggör för att begrepp om trygghet får flera möjliga användningsområden (Hermansson 2018, ss. 179-191).

Sedan 2018 har frågan om lag och ordning samt trygghet ökat i intresse bland politiker och folket. Det har även visat sig i den nationella trygghetsundersökningen 2019 att 47% av medborgarna uppgav en oro över brottslighet. Svedin lyfter hur det till följd av detta har blivit att kriminalpolitikens skiftat till ett tuffare klimat med hårdare straff och övervakning för att demonstrera att de tar medborgarnas oro seriöst (Svedin 2021, s. 592). Något som också Hermansson stämmer in med då hon lyfter att otrygghet har blivit allt mer styrande i politiken och att det har lett till diskussioner om statens ansvar för trygghet och om ökad kontroll i samhället. Vidare lyfter hon att rättsväsendet kan bidra till att ena det gemensamma genom att kommunicera en eftersträvd gemensam moral om vad som är rätt och fel (Hermansson 2018, s. 181-184).

Det är dock inte så simpelt att dagens kriminalpolitik sammanlänkas med invandring menar Heber (2023) och belyser att denna diskurs innehåller nyanser av fem narrativa karaktärer av 'crimmigrants': 'the Islamic Terrorist', 'the Crimmigrant Stranger', 'the Crimmigrant Wanderer', 'the Dangerous Outsider' och 'the Good Worker'. 'Crimmigrants' är en sammanflätning av 'criminal immigrants' och narrativen har använts av politiker för att framställa olika anekdotiska poänger (Heber 2023, s. 860 & 865).

I den kriminalpolitiska och särskilt den invandringspolitiska debatten har politiker fört fram att invandring och hederskultur inte är förenliga med de demokratiska värderingar som finns i

Sverige. Utifrån de narrativ Heber identifierar återfinns en sådan oro till narrativen 'the islamic terrorist', 'the crimmigrant stranger' och 'the dangerous outsider'. 'The islamic terrorist' beskrivs som en utländsk terrorist som lever bland befolkningen i Sverige men med syftet att orsaka skada på samhället. Narrativet betonas särskilt av sverigedemokrater men till viss del av högerkonservativa partier i riksdagen, då med syftning på att det endast är vissa och inte alla invandrare det handlar om. Narrativet används som en kritik mot det liberala etablissemangets tillåtande och medgörlighet till invandring och multikulturalism. 'The Crimmigrant Stranger' beskrivs istället som en invandrare som begår kriminella handlingar, exempelvis sexualbrott, mord, rån, välfärdsbrott och organiserad brottslighet. Narrativet innehåller även beskrivningar av hedersrelaterad brottslighet och att det utgör ett hot mot kvinnor, barn och HBTQ-personer. Narrativet återfinns i uttalanden från politiker inom alla partier i riksdagen, men särskilt Sverigedemokraterna. Inom symboliken om 'The Dangerous Outsider' beskrivs med hotfulla berättelser om dystopiska parallellsamhällen och att det skulle förekomma en ovilja bland invandrare att integreras i det svenska samhället (Heber 2023, ss. 866-871)

Alla tre narrativ beskrivs som hot mot tryggheten och svenska värderingar. Däremot framställs inte alla narrativ som Heber identifierat som hot mot tryggheten och demokratin. 'The Crimmigrant Wanderer' beskrivs som ett besvärande problem med stöldligor som kan orsaka oro för att bli utsatt för stölder och rån men där det inte finns en oro för att ligornas värderingar skulle påverka svenska värderingar. Narrativet om 'the Good Worker' varierar beroende på avsändaren. Bland mitten- och vänsterpolitiker används narrativet som ett motargument till restriktiv invandring. Det handlar om personer som kommit till Sverige, arbetar hårt och gör rätt för sig. Samhället skulle stanna utan dem. Bland sverigedemokrater används narrativet för att beskriva svenska medborgare som arbetat hårt genom sitt liv, exempelvis ställs svenska pensionärer mot bidragstagande invandrare. De åtgärder som politiker förordar beror därmed på vilket narrativ som beskrivs (Heber 2023 ss. 869-872).

3. Teori

Michael Foucault myntade begreppet governmentality vilket är underbyggt av en poststrukturalistisk vetenskapstradition (Alamaa & Altermark 2022, s. 170). Inom governmentality studeras makt och kunskap samt relationen sinsemellan. Således ställs fokus på vilken typ av offentlig makt och styrning som går att benämnas som rationellt, rättfärdigt

eller nödvändigt. Dessutom studeras hur människors föreställning om både omvärlden och sig själv påverkas av den offentliga maktutövningen (a.a.). Att studera med en poststrukturalistisk vetenskapstradition innebär inte endast att studera institutionernas makt och utövande, utan också att studera hur faktorer såsom normer påverkar och styr människor. Det innefattar även ett erkännande om föränderliga samhällsstrukturer och att makt är något som produceras. Den poststrukturalistiska vetenskapstraditionen ämnar därför att studera hur kunskap bidrar till att dels bevara, dels berättiga de maktrelationer som samhället innehar (Alamaa & Altermark 2022, ss. 171-172)

För att förklara maktutövandet urskiljde Foucault tre övergripande styrningsrationaliteter (Alamaa & Altermark 2022, s. 172). *Raison d'Etat*, vilken innebär den offentliga maktens roll som beskydd av statens överlevnad och mot yttre hot. *Den pastoraliska makten* innebär att den offentliga makten har en uppfostrande roll över medborgarna (a.a.). Slutligen identifierades *governmentality* i vilken människor vägledas att styra sina liv i den riktning som den styrande makten önskade (Alamaa & Altermark 2022, s. 173).

Att anta *governmentality*-perspektivet är ett lämpligt sätt att studera hur en stat styr ett land utifrån antagna sociala fördelningar (Alamaa & Altermark 2022, s. 177). Genom att fördela människor i samhället fastställer och placerar staten etiketter, exempelvis 'missbrukare' eller 'socialbidragstagare'. Dessa fördelningar har varierat och växt fram vid olika tidpunkter beroende på vilka grupper som ansetts vara särskilt problematiska. Dessa grupper beskrivs ofta av staten på ett inte fördelaktigt sätt, vilket kan leda till att dessa etiketter sprider sig till resterande samhället och även till dem vilka omfattas av fördelningen. Genom denna variant av styrningsrationalitet studeras de samhälleliga konstruktioner som offentlig förvaltning skapar genom deras kategorisering av människor. De skapar således en grupp vilken åtgärder ska riktas mot vilket följaktligen ska legitimera maktutövandet (a.a.).

I samband med *governmentality* diskuterade även Foucault bildningen av 'conduct of conduct' som innebär utförda kalkylerade handlingar som inte bara styr utan också formar och påverkar människor i både deras tänkande och handlande. Foucault menade att det var genom att påvisa *governmentality* som eventuella problematiska förhållanden och tidigare invanda föreställningar kan identifieras, rekonstrueras och ifrågasättas (Lindgren 2007, s. 258).

Ett samhälleligt problem kan förklaras med hjälp av olika kausaliteter (Alamaa & Altermark 2022, s. 174). Hur ett problem framställs och inom vilken kontext kommer således även att påverka vilka åtgärder som presenteras som lösningar. Om olika personer skulle tillfrågas om en förklaring till varför exempelvis brottslighet förekommer så kommer svaren att variera baserat på förförståelse och värderingar. Detta leder till att neutralitet inte är möjligt eftersom värderingar i olika former är ständigt underliggande (a.a.).

4. Metod

I detta avsnitt kommer studiens metodologiska överväganden, datainsamling och analysmetod presenteras samt en redogörelse för hur studien tillgodoser reliabilitet och validitet.

4.1. Metodologiska överväganden

Studien avgränsar sig till att endast undersöka regeringsförklaringar och tillhörande samarbetsavtal. Detta på grund av dessa ger en övergripande målbild av politiken som avses att föras under aktuell period. Om studien istället skulle undersöka propositioner skulle det vara ett mer nischat material på specifika åtgärder och budgetering snarare än målbilder. Det hade varit möjligt att få fram målbilder genom propositioner men då hade materialet varit avsevärt större och med hänsyn till studiens tidsomfång exkluderas detta.

Att applicera governmentality perspektivet på dessa målbilder kommer bidra till att tydliggöra hur maktrelationer kan ses i större drag och dessa påverkar olika grupper i samhället. Följaktligen kommer en diskursanalys att genomföras för att se hur språket används för att konstruera symbolik i den sociala verkligheten med hjälp av ekvivalenskedjor. För att undvika upprepningar och för en mer följsam läsning kommer studien presentera resultatet i samma avsnitt som analysen. Dessutom kommer alla citat, oavsett längd, att presenteras som blockcitat för att illustrativt visa och legitimera studiens analys för läsaren.

4.2. Material

Materialet som denna studie använder består av Regeringsförklaringen från 2022 (Regeringskansliet 2022), Regeringsförklaringen från 2019 (Regeringskansliet 2019), Tidöavtalet (Moderaterna 2022) samt av den sakpolitiska överenskommelsen som sen blev

mer känd som Januariavtalet (Socialdemokraterna 2019). Hädanefter kommer den sakpolitiska överenskommelsen att refereras till som Januariavtalet 2019 och allt övrigt material kommer att refereras med sin dokumenttitel.

4.2.1. Källkritik av material

Vid analys av material bör ett visst mått av källkritik tas i beaktande, särskilt avseende hur materialet kommit studien till handa men även vad exempelvis vad avsändarens syfte med källan kan ha varit. Sett till att offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400) är båda regeringsförklaringarna offentliga handlingar vilka är tillgängliga för nedladdning på regeringskansliets officiella hemsida. Detta bidrar till att säkerställa materialets äkthet eftersom materialet är transkriberat och uppfört som offentliga handlingar. Att regeringsförklaringarna är offentliga bidrar även till möjligheter för andra att också granska valet av källor eftersom materialet är lättillgängligt. Vad gäller Tidöavtalet respektive Januariavtalet så är dessa dokument hämtade från Moderaterna respektive Socialdemokraternas officiella partihemsidor. Det bör alltså inte finnas risk för att en tredje part kan ha gjort en tolkning som denna studie sen baserar sin analys på..

Det kan däremot behöva beaktas vid analys vad syftet med dessa material från avsändarens sida kan tänkas vara. Regeringsförklaringar används generellt för regeringschefen att presentera den politik och riktning de ämnar att fokusera på under den kommande mandatperioden. De kan därför tänkas ha större inslag av politisk retorik och målbilder. Tidöavtalet och Januariavtalet är i sin tur också politiska dokument, däremot innehåller de konkreta politiska förslag och nödvändigtvis inte med ett lika retoriskt språk.

4.3. Reliabilitet och validitet

Vid genomförande av vetenskapliga studier är det viktigt att granska studiens validitet och reliabilitet (Bryman 2018, s.465). Reliabiliteten kan delas in i extern och intern reliabilitet. Den externa mäter replikerbarheten vilken däremot kan vara svåruppnåelig i kvalitativa studier då de ofta avser en viss social kontext vilken inte är möjlig att replikera. Att studien endast omfattas av statliga dokument gör det lättare att replikera studien jämförelsevis om studien använt sig av respondenter, då det inte blir samma tolkningsutrymme. Denna studiens resultat presenterar de ståndpunkter vilka anses behandla kriminalpolitik. Således skulle resultatet vid en replikering kunna variera beroende på urval. Dessutom kan svårigheter med

replikering förekomma beroende på hur dokumenten tolkas vid granskning. Den interna reliabiliteten garanteras då begrepp och teorier presenterar tydligt för att en enhetlig tolkning av dessa ska säkerställas (a.a.).

Även validitet mäts utifrån ett internt och externt perspektiv. En intern validitet redogör för hur studiens resultat skall tolkas (a.a.). Studiens generaliserbarhet mäts genom den externa validiteten, således behandlar den om studiens resultat skulle kunna användas i andra situationer (Bryman 2018, s.466). Det är statliga dokument som behandlas, specifikt de som behandlar den kriminalpolitiska utvecklingen, därmed är studien eventuellt inte generaliserbar inom andra politikområden. Det som eventuellt skulle kunna vara generaliserbart är den politiska ton som förs och huruvida den förändrats eller inte. Däremot är det inte ett mål i kvalitativa studier att uppnå generaliserbarhet, därför ses det inte som ett problem huruvida studien uppnår dessa krav eller inte.

4.4. Analysmetod

Inom diskursanalys finns en grundtes om språkets påverkan på politiken och hur det används som ett politiskt verktyg. Språket är både en del av den sociala verkligheten men konstruerar även den sociala verkligheten med förhållningsregler och normer. Språket bidrar till att avgöra definitioner för exempelvis vad som är rätt eller fel att göra och säga. Språket avgör på så vis maktrelationer eftersom det kan bidra till sociala maktpositioner i den sociala verkligheten. Olika grupper kan få olika följder beroende på under vilka föreställningar en diskurs förs (Bergström & Ekström 2018, s. 256; Frølund Thomsen 2007 s. 138). När politiker presenterar reformer för att åtgärda ett samhällsproblem så presenterar de lösningar hur problemet kan stoppas – för att legitimera reformen – samtidigt konstruerar det en grupp som ansvarig för problemet (a.a.). Den ansvariga gruppen får således andra konsekvenser, av diskursen, än de resterande i samhället.

För att undersöka hur detta genomförs är det lämpligt att tillämpa ekvivalenskedjor för att tydliggöra teckens underliggande betydelser och hur dessa påverkar diskursen (Bergström & Ekström 2018, s. 262 & 278). Att bilda ekvivalenskedjor kan därför liknas med att läsa mellan raderna i texten för att finna budskap som indirekt förs fram. I denna studie tillämpas ekvivalenskedjor därigenom med att försöka utröna på vilket sätt de olika materialen skriver om kriminalitet och vilken grupp som konstrueras som ansvarig för kriminalitet. Syftet är

således därför inte att leta efter specifika begrepp utan snarare leta efter hur olika begrepp används tillsammans (a.a.). Exempelvis innebär det att utröna hur begrepp såsom 'kriminalitet' används tillsammans med andra begrepp såsom 'gäng', 'straff', 'utsatta områden' och hur det i sin tur skapar en kedja för förklara innebörden och värdeladdningen av begreppet 'kriminalitet' inom diskursen.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras och analyseras studiens material. Inledningsvis presenteras och analyseras materialet från 2019, skapat av en socialdemokratisk koalitionsregering tillsammans med Miljöpartiet och stöd av Centerpartiet och Liberalerna. Detta efterföljs av material från 2022 skapat av en moderatledd koalitionsregering tillsammans med Liberalerna och Kristdemokraterna med stöd av Sverigedemokraterna.

5.1. 2019

Regeringsförklaringen 2019 är uppdelad i olika avsnitt och i dess inledning uppges hur högerextremism sprider sig i hela Europa men att 'vi i Sverige' står upp för människors lika värde. Nationen Sverige väljer en annan väg än den som sprids i övriga Europa (Regeringsförklaringen 2019, s. 1). Detta antyder att det finns en kollektiv gemenskap, vilket bekräftas av följande citering, primärt användningen av 'vi';

Nu kan vi äntligen ta nya tag. Samhällsproblemen kan inte vänta. [...] Tryggheten ska öka och brottsligheten bekämpas. (Regeringsförklaringen 2019, s.1)

Detta visar, precis som Svedin tar fasta på (2021, s. 603), att olika grupper ställs mot varandra inom kriminalpolitiken. Dessa grupper diskuteras tillsammans med kriminalpolitiken där en grupp utmålas som skyldig. Dessutom kan sammanlänkningen vara ett sätt att legitimera sin politik, vilket Hermansson (2018, s. 191) stadgar. Genom att utmåla extremism som hot mot samhället kan samarbetspartierna ämna att legitimera sina åtgärder. Hermansson (2018, ss. 179-191) beskriver hur politiker använder reformer för att skapa trygghet, eftersom att trygghet har fått ett större fokus inom politiken. I regeringsförklaringen går det att utröna flera grupper som framställs som ett hot gentemot kollektivet; dels högerextrema, dels gängkriminella, dels terrorister.

Identifiering av grupper som socialt verktyg för att särskilja gemenskaper och avvikande konstateras även med governmentalityteorin. Då beskrivs gruppen som diskuteras med kriminalitet på ett mindre fördelaktigt sätt. I avsnittets inledande stycke beskrivs hur Sverige ska välja en annan väg än högerextremism. På så sätt beskrivs högerextremismen på ett negativt sätt och målas ut som det hotfulla i samhället. Vidare syns denna typ av socialt verktyg när det gäller gängkriminella och terrorister i senare delar av regeringsförklaringen.

Genomgående poängteras hur samhället är starka tillsammans samt att samhället inte ska acceptera de brott som hotar välfärdsstaten. Flera gånger understryks samhällsansvaret att både förebygga och ingripa vid brott. Regeringsförklaringen (2019, s. 13) lyfter exempelvis att minimistraff för övergrepp i rättssak ska höjas kraftigt och att åtgärder för att förebygga brott mot den gemensamma välfärden ska implementeras. Vidare betonas att ansvaret för att agera vid misstanke om hedersbrott ska åligga samhället gemensamt. Dessutom uppges i regeringsförklaringen att samarbetspartierna ämnar att öka sitt arbete mot våld i nära relationer. (Regeringsförklaringen 2019, ss.13-14).

Hermansson (2018, s. 187) beskriver vikten av att kriminalpolitik och välfärdspolitik diskuteras tillsammans. I regeringsförklaringen beskrivs att kriminalitet mot välfärdsstaten är oacceptabelt vilket exemplifierar hur dessa två områden ofta sammanlänkas. När det dessutom beskrivs att det är statens och samhällets gemensamma ansvar att förebygga och bekämpa brottslighet stärks det gemensamma intresset ytterligare. Det indikerar också på en vilja från den offentliga makten om att förändra gemensamma sociala normer om ansvarstagande och levnadssätt. De presenterar även att de ämnar att skapa en förändring hos våldsutövande människor, vilket skulle kunna liknas vid Foucaults (Lindgren 2007, s. 258) benämning 'conduct of conduct'. Detta innebär att staten genom sina handlingar vill forma människors beteende. Således beskrivs att det åligger samhället gemensamt att bekämpa 'the criminal stranger' som anses utgöra ett hot mot det kollektiva.

I regeringsförklaringen porträtteras gängkriminalitet som Sveriges största hot, dock inte en bokstavig utmålning. Det är snarare de åtgärder som presenteras som underliggande visar på vilka som utmålas som det stora hotet. Hur brottsligheten ska bekämpas och tryggheten ökas beskrivs i avsnittet om kriminalitet (Regeringsförklaringen 2019, s. 12). De åtgärder som presenteras är både av repressiv och preventiv art. De repressiva åtgärder som presenteras är bland annat skärpta straff för brott kopplade till kriminella uppgifter, utökade befogenheter

för polisen att besluta om kamerabevakning på allmän plats och höjd nivå för minimistraflet för övergrepp i rättssak. Gällande åtgärder som agerar repressivt såväl preventivt presenteras att straff ska vara verkningsfulla och möjliggöra livsförändring samt att dömda som inte vill medverka i vård och behandling ska få förlängt fängelsestraff (Regeringsförklaringen 2019, ss. 12-13).

Kameraövervakning på allmän plats skulle kunna kränka den personliga integriteten då det skulle kunna vara en oskäligen inskränkning och eftersom individen inte kan samtycka. Om individen inte skulle vilja riskera att bli kameraövervakad skulle kravet vara att inte vistas på platser som har kameraövervakning. Att tillämpa förlängt straff vid ovilja till behandling skulle indikera på samarbetspartiernas vilja till att individen livsförändring. Även här kan governmentality som teori visa på att en viss grupp är statens utmålade hot. Gängkriminella är den utmålade gruppen vilka också faller under Hebers (2023, s. 868) benämning 'the crimmigrant stranger' vilken bland annat omfattar organiserad brottslighet.

Samarbetspartierna uppger att de vill utreda användning av kronvittnen (Regeringsförklaringen 2019, s.13). Detta kan påverka rättssäkerheten eftersom vittnesmål riskeras att vägas olika tungt. Det riskerar i sin tur att den åtalades möjlighet till motsvarande försvar inte tillgodoses eftersom de inte kan påverka hur vittnesmålen vägs och i sin tur möjlighet till rättvisa. Dessutom påverkas rättssäkerheten då ett kronvittne kan få fördelar till följd av att lämna utsagor. Detta skulle kunna påverka vittnets intention med sin utsaga, vilket följaktligen kan påverka dess trovärdighet.

De preventiva åtgärderna som presenteras är förbud mot organiserad brottslighet vilka riktar sig mot välfärdssystem samt att missbruka falska id-handlingar. Kriminalitet anses bero på fattigdom och segregation. Därför ska samarbetspartierna preventivt arbeta mot detta. Det konkreta åtgärder som presenteras är exitprogram och att få ut fler resurser på gatorna, både polis och fältarbetare (Regeringsförklaringen 2019, s. 14).

Vi är hårda både mot brotten och brottens orsaker. Samhället är alltid starkare än gängen (Regeringsförklaringen 2019, s. 13)

Då regeringsförklaringen presenterar att samarbetspartierna vill åtgärda kriminalitet genom att uppnå livsförändring för människor i samhället vill de utöva makt på ett sätt som ska vägleda människor till ett önskvärt beteende. De vill införa till exempel exitprogram genom vilka de vill hjälpa människor uppnå livsförändring i linje med deras egna önskan. Detta

tillfaller även under ‘conduct of conduct’ (Lindgren 2007, s. 258) och governmentality eftersom regeringsförklaringen önskar påverka människors handlande och tänkande. Hermansson (2018, s.191) beskriver att rättsväsendet kan ledsaga medborgarna i önskad riktning genom att upplysa om den gemensamma moralen, vilken fastställer vad som är rätt och fel.

Det är först efter att åtgärderna presenterats som gängen definieras som hotbilden mot det gemensamma samhället. En annan hotbild som belyses är hederskultur:

Jag önskar att jag kunde säga att hederskulturen tryckts tillbaka. Men så är inte fallet. Den finns kvar och den hotar alltiämt människors frihet och säkerhet (Regeringsförklaringen 2019, s. 13).

Regeringen lyfter att de vill göra det lättare att utvisa de icke-svenska medborgare som döms för hatbrott eller hedersrelaterade brott. Därtill vill de öka skyddet mot avvisning för brottsoffret (Regeringsförklaringen 2019, s. 13). Ytterligare en hotbild mot det svenska samhället och dess värderingar är terrorism och extremism. Detta vill åtgärdas genom att kriminalisera deltagande i terroristorganisationer.

Även här kan det konstateras att grupper utmålas som hot mot svenska värderingar och det gemensamma samhället. Regeringen utger hederskultur som ett hot gentemot samhällets gemensamma värderingar. Att skydda personer utan uppehållstillstånd som blivit utsatta för sådan brottslighet visar på ett fördömande av värderingar som inte överensstämmer med svenska värderingar. Narrativet om vem som begår hedersrelaterad brottslighet faller under Hebers (2023, s. 866) benämning av ‘the crimmigrant stranger’ men också narrativet om ‘the islamic terrorist’ vilket kritiserar den tolerans som det liberala etablissemanget givit multikulturalism och invandring. Utöver dessa kan även ‘the dangerous outsider’ och narrativet att invandrare inte vill integrera sig till det svenska samhället ingå inom den retoriken.

Kriminalisering av deltagande i terrororganisationer kan påverka rättssäkerheten om en vag definiering av rekvisitet ‘deltagande’ formuleras. Vid otydlighet om vad som avses med deltagande riskeras att lagen inte faller lika för alla. Samtidigt behöver definitionen vara vid för att framtida terrororganisationer ska omfattas. Är deltagande företeelser som skulle kunna inkluderas i retorik om ‘the islamic terrorist’ eller ‘the dangerous outsider’, eller skulle det i slutligen även kunna influeras av begrepp om ‘the crimmigrant stranger’? Dessutom krävs

vid tillämpning av lagen rättssäkert att det är tydligt definierat vad som menas med terroristorganisation.

Regeringsförklaringen ger också intryck av hopp och att det går att motverka och förebygga fiendens utveckling genom preventiva åtgärder och gemensamt samhällsansvar. Exempelvis genom återkommande ordval såsom 'livsförändring', 'gemensamt' och 'möjligheter'. Utöver detta visar det sig tydligt att det är samhället och det gemensamma som ska möjliggöra de förändringarna.

I Januariavtalet finns 72 punkter men få av dessa berör kriminalitet eller den problembild som presenteras i regeringsförklaringen. Det som framförallt lyfts som problembild är hot mot demokratiska värden (Januariavtalet 2019, s. 1). Det som samarbetspartierna konkret vill införa är att tillsätta fler poliser och förbättra deras resurser samt stoppa hedersbrotten genom bland annat strängare straff. Dessutom att när det gäller icke-svenska medborgare alltid pröva utvisning vid hatbrott och hedersrelaterade brott (Januariavtalet 2019, ss.10 & 16). Regeringsförklaringen belyser även det gemensamma samhällsansvaret av att bibehålla och försvara de värderingar som kännetecknar den svenska demokratin (Regeringsförklaringen, 2019, s. 11). Dessa värderingar lyfts också som ideal i januariavtalet i avsnittet om trygghet, säkerhet och demokrati.

Tryggheten i hela Sverige ska öka. Sveriges försvar ska stärkas. Vi tar krafttag mot den organiserade brottsligheten, stärker polisen och bekämpar både brotten och brottens orsaker.

Demokratin ska värnas, både här hemma och i världen. Arbetet mot våldsbejakande extremism samt antiziganism, antisemitism, islamofobi och all annan form av rasism ska stärkas (Januariavtalet 2019 s. 15).

Därmed är det anmärkningsvärt att mycket av det som problematiseras i regeringsförklaringen samt i citatet ovan inte har några ytterligare konkreta åtgärder angivna.

Det skulle däremot kunna konstateras att många åtgärder som föreslås inom januariavtalet inriktar sig till arbets-och välfärdspolitiken vilket antyder om åtgärder riktade till 'the good worker'. Det kan också konstateras att trots att grupper utmålats som samhällsfarliga, finns det en antydning till hopp om integration och möjlighet. Fokuset på denna politik snarare än uttalad kriminalpolitik skulle kunna vara deras förslag för långsiktiga brottspreventiva åtgärder. Det är däremot inget som preciseras utan i mer svepande drag med målbilder om att klyftorna ska minska vilket i sig inte endast handlar om kriminalitet.

5.2. 2022

Genomgående i regeringsförklaringen beskrivs nutidens klimat som tufft och krisartat målalande. Det tuffa klimatet som råder visar sig i uttryck som till exempel att Sverige slagit rekord i dödligt våld och att kontroll ska återtas. Den rådande kampen mot kriminalitet kan övervinnas genom regeringsförklaringen, enligt dem, och detta skulle kunna tolkas vara samarbetspartiernas sätt att legitimera kommande förslag. Samarbetspartierna uppger att de vill arbeta förenade för att motverka och förebygga den splittring som de ser (Regeringsförklaringen 2022, ss. 2-3). Detta visar på att trots det mörker som beskrivs finns det möjlighet till förändring. Utifrån citatet som presenteras nedan konkretiseras bildens porträttering. I regeringsförklaringen 2022 fastställer samarbetspartierna att de ska ta ansvar för Sverige (Regeringsförklaringen 2022, s. 1).

Våra fyra partier vet att samhället är större än staten. Att hela samhället kan göra mer än bara staten. Men vi delar också en övertygelse om att det som staten bär ansvar för, måste staten göra riktigt bra.

Därför måste nu statens kärnuppgifter vara regeringens och riksdagens fokus. Flera av det svenska folkhemmet bärande bjälkar – den inre säkerheten, den yttre säkerheten, energiförsörjningen och den sociala sammanhållningen – måste nu repareras och stärkas. Går de sönder på riktigt blir skadorna oöverblickbara. Och då blir Sverige inte längre Sverige. Förmågan att prioritera statens viktigaste uppgifter i en svår tid kommer vara avgörande för framgång. (Regeringsförklaringen 2022, s. 1)

Statens beskrivna roll som beskyddare och dess ansvar att vinna kampen ger intryck av att rollen främst ämnar att ansvara för den gemensamma säkerheten. Rollen liknas vid den styrningsmentalitet som Foucault betecknat 'raison d'état'. Citatet ger en dold antydning att det finns en 'dangerous outsider' som hotar den sociala sammanhållningen och inre säkerheten, särskilt med formuleringen om att Sverige inte skulle vara Sverige längre om hotet inte åtgärdas.

Det presenteras att Sverige står inför fyra utmaningar och den mörka bilden sammanlänkas tydligt med våldsutvecklingen i Sverige.

För det första: omedelbart efter valet slog Sverige sitt eget blodiga rekord i dödsskjutningar. Kampen mot den grova kriminaliteten måste vinnas, och tryggheten måste återupprättas i hela vårt land. I denna mening ska staten nu ta tillbaka kontrollen. Bara det är en uppgift av en magnitud så stor att många misstror att det ens är möjligt. Vi i kammaren har ett gemensamt ansvar att bevisa att vi klarar detta (Regeringsförklaringen 2022, ss. 1-2)

Inget annat land i hela Europa har haft samma våldsutveckling som Sverige. 53 dödsskjutningar bara i år - ofta rena avrättningar. Även oskyldiga träffas och dödas av gängens kulor (Regeringsförklaring, 2022 s.5).

Med formuleringar såsom 'återupprättas', 'blodiga rekord' och 'rena avrättningar' målas Sverige ut som ett land där otrygghet råder och krisen legitimerar allvarliga åtgärder. Att också lyfta att staten ska ta tillbaka kontrollen indikerar att det förekommer parallellsamhällen kopplade till den grova kriminaliteten. Oron för 'the dangerous outsider' och dess roll i skapandet av parallellsamhällen återfinns därför underliggande i texten.

Kriminaliteten beskrivs som systemhotande och ett större hot som ingen annan verksam politiker upplevt. Därmed ämnar regeringen att bedriva den största offensiven inom kriminalpolitik. Straffskärpningar är nödvändiga men anses inte tillräckliga för att skapa rättvisa. De betonar att detta är en långsiktig process som inte sker direkt och riskfritt. En viktig förändring i detta uppges vara skiftet av fokuset tillfaller brottsoffret istället för gärningsmannen. Några av de presenterade offensiva åtgärder är dubbla straff för brott som utförs i gängkriminella miljöer, kriminalisera deltagande i ett kriminellt nätverk samt utvisa kriminella utan svenskt medborgarskap. De vill införa vistelseförbud, hemliga tvångsmedel, tidsbegränsade visitationszoner och ytterligare straffskärpningar (Regeringsförklaringen 2022, s. 5).

Samhällets efterfrågan om ökad trygghet har även bidragit till nya reformförslag. I regeringsformen beskrivs hur en ny stark offensiv gentemot kriminalitet ska göras och detta skulle kunna tolkas vara regeringens retorik för att visa att de tar medborgarnas oro på allvar utifrån Svedins resonemang (2021, s. 592). Hermansson lyfter också att betona rättsväsendets arbete kan verka förenande för det gemensamma för att stärka tryggheten och vad som anses rätt eller fel (Hermansson 2018, s. 191).

De grovt kriminella som kontrollerar stadsdelar och illegala marknader, kommer inte ge upp dem frivilligt. De gäng som infiltrerat lagliga verksamheter och korrupperar myndigheter och företag kommer inte dra sig tillbaka självmant. Men det finns ingen annan väg framåt. Staten måste både ta och vinna den kampen. Trygghet har blivit vår tids stora frihetsfråga (Regeringsförklaringen 2022, s. 6).

Samarbetspartierna beskriver problem de anser följer som en kausalitet av integrationsproblem, bland annat brottslighet, hedersförtryck och otrygghet. De vill i större utsträckning kunna utvisa de som begår hedersrelaterade brott. De vill även tillsätta en

utredning om möjligheten att utvisa utländska medborgare som brustit i sin vandel (Regeringsförklaringen 2022, ss. 6-9). Detta genom:

[...]till exempel samröre med en kriminell, våldsbejakande eller extremistisk organisation eller andra miljöer som hotar grundläggande svenska värden (Regeringsförklaringen 2022, s. 7).

Om det skulle bli möjligt att i större utsträckning utvisa icke-svenska medborgare på grund av brusten vandel och samröre med kriminella gäng finns risken att dessa vaga formuleringar skulle påverka rättssäkerheten eftersom lagtextens tillämpning blir oförutsägbar. Dessutom föreligger risk för repressalier gentemot icke-svenskar som i realiteten inte har något att göra med kriminell brottslighet på grund av godtycklighet. Om en rättsprocess inte krävs för utvisning tillfaller inte en rättvis rättsprocess alla och möjligheten att rentvå sig förgås. Om det dessutom blir möjligt att utvisa på grund av att en icke-svensk brustit i sin vandel, öppnar det för en godtycklig lagtolkning.

Retoriken om att integrationsproblemen orsakat många samhällsproblem bidrar till att invandrare utmålas som en samhällsfarlig och kriminell grupp. Samtidig tidigare forskning är överens om att det alltid är en grupp som kopplas till kriminalitet, såväl som vald teori, governmentality. I detta avseendet beskrivs integrationsproblem vara hotet mot samhället, vilket också bekräftas av Svedin (2021, s. 617) och Hebers (2023, s. 860) påpekande om en skiftning sedan 2015.

Regeringen anser att utanförskapet bryts genom att skapa egen försörjning vilket bryter bidragsberoende som är en av de viktigaste uppgifterna samarbetspartierna står inför (Regeringsförklaringen 2022, s. 4). Detta omfattas av begreppet 'conduct of conduct' då regeringen ämnar att guida människor in på en annan bana för att uppnå ett önskvärt beteende, vilket i detta avseendet avser arbete.

Regeringen utnämner sig själva som en regering för alla som gör rätt för sig, oavsett födelseplats (Regeringsförklaringen 2022, ss. 4 & 8). Målet med deras åtgärder är att bilden av Sverige ska utgöras av jämställdhet med lika förutsättningar, inte dödsskjutningar och kriminalitet. De betonar att Sverige ska vara ett möjligheternas land med vuxna förebilder, ansvarstagande för sig själv och andra samt att ska vara lönsamt att göra rätt för sig (Regeringsförklaringen 2022, ss. 9 & 19).

Jag vill därför idag be svenska folket att förbereda sig på tuffa tider. Men kan också lova, att den nya regeringen kommer göra allt i vår makt för att vara goda ledare på vägen. Det offentliga finns till för att tjäna medborgarna. Aldrig tvärtom. (Regeringsförklaringen 2022, ss. 18-19)

Genom att presentera sin regering som representativ för alla som lever hederligt – de som arbetar och sköter sig – är det en regering som representerar de Heber benämner som ‘the good worker’. Narrativet om ‘the good worker’ är som tidigare nämnt, olika. Regeringen fastslår i sin förklaring ovan att ‘the good worker’ är de som lever hederligt och omfattar alla i samhället oavsett vart de är födda.

I tidöavtalet presenterades en rad reformer vilka tar fasta på det som regeringsförklaringen angett. De vill skapa utökade möjligheterna att använda sig av hemliga tvångsmedel, införa anonyma vittnen samt införa visitationszoner (Tidöavtal 2022, ss. 19-20). Utifrån de nämnda demokrativärdena skulle förslaget kunna inskränka på skyddet mot godtycklig inblandning från statlig aktör. Detta då utökade möjligheterna skulle kunna leda till kränkande åtgärder gentemot den personliga integriteten i form av tvångsmedel och visitationszoner. Användandet av anonyma vittnen kan också påverka integriteten då den åtalade inte vet vem som vittnar mot den och inte heller vad som sägs. Dessutom finns inte möjlighet att ifrågasätta vittnets intention och sanningshalten i vittnesutsagan vilket påverkar rättssäkerheten.

Samarbetspartierna vill fullkomligt överse strafflagstiftningen och där även skärpa straff generellt men specifikt vålds- och sexualbrott samt stärkt straffrättsligt skydd för polisen. De lägger fram förslag för dubbla straff för gängkriminella och införande av ett vistelseförbud vilket innebär ett förbud att vistas på bestämda geografiska platser i upp till tio år efter avslutat avtjänat fängelsestraff. Detta avser våldsbrott i nära relationer, gängkriminalitet och terror (Tidöavtal 2022, s. 23).

Reformen om dubbla straff för gängkriminella skulle kunna leda till att alla inte är lika inför lagen. I så fall skulle det inskränka det rättsstat värde som behandlar likabehandling avseende lagen eftersom exempelvis ett mord begått av en gängkriminell skulle bestraffas hårdare än ett mord som begåtts av en icke-gängkriminell. Det blir en fråga om att bekämpa gängkriminalitet snarare än kriminalitet överlag. Det skulle kunna ge implikationer att offer är mer eller mindre värda rättvisa beroende på vem som utförde brottet. Vistelseförbudet skulle också innebära en dubbelbestraffning då det blir ytterligare en repressalie efter avslutat

fängelsestraff. Dessutom är det inte möjligt för livsförändring för den åtalade om den fortsatt ses som en kriminell efter avtjänat straff.

Ytterligare reformer i Tidöavtalet är en utredning om utvisning av säkerhetshot utan att de dömts för brott. Reformen avser att de som är gängkriminella ska omfattas av den lag som finns om brottslighet vilken hotar andra system i lagen om kontroll av vissa utlänningar (Tidöavtal 2022, ss.19-20). Om reformen går igenom skulle alla inte ha möjlighet till rättvis rättsprocess eftersom oskuldspresumtionen inte tillämpas. Rättssäkerheten kan även påverkas då en oskyldig person anklagas för ett gängkriminellt brott, och kan få repressalier utan möjlighet till upprättelse.

Samarbetspartierna presenterar att de vill göra det straffbart att delta i kriminella gäng. Vidare ska de ta fram ett förslag för grundlagsändring vilket ämnar ett förbud för både deltagande och samröre med kriminella organisationer. Dessutom presenteras att nya reformer avseende förverkande ska införas och ytterligare utredningar ska utföras. Förslaget omfattar omvänd bevisbörda vilket skulle innebära att oskuldspresumtionen försvinner (Tidöavtal 2022, ss. 20-21). Oskuldspresumtion är något som explicit nämns vid diskussion om rättstatsvärde då det inkluderas i kravet på tillgång till en rättvis rättsprocess. Vid avsaknad av detta försvinner en viktig del av de demokratiska värderingar som behandlar rättstatsvärden.

5.3. Jämförelse

Genom att studera dessa regeringsförklaringar och koalitionsavtal över två olika år går det att urskilja både likheter och olikheter.

En likhet som identifieras är att gängkriminalitet porträtteras som hotbild gentemot samhället. Följaktligen är vikten av trygghet, säkerhet och demokrati också prioriterad. Dessutom betonas det kollektiva ansvaret som föreligger samhället för att bekämpa hot. Ett annat hot som båda presenterar är hedersrelaterat våld och detta är något som vid båda årtal prioriteras att förebygga. Vad gäller åtgärder för att bekämpa hot diskuteras utökade befogenheter att använda kameraövervakning på allmän plats vid båda åren. Därtill talas det vid båda årtalen

om att skärpa straff för brott. Vad detta exakt innebär är däremot vagt då det vid båda årtalen inte är explicita uttryck utan istället används ett diffust språkbruk.

I Regeringsförklaringen från 2019 skulle en undersökning att kriminalisera deltagande terrororganisationer likna ett förslag i Regeringsförklaringen från 2022 som skulle undersöka om förbud mot samröre med kriminella gäng. Båda dessa skulle kunna påverka rättssäkerheten på grund av diffusa formuleringar gällande vad som deltagande respektive samröre innebär. 2022 är däremot mer diffus i sin formulering då samröre är svårt att definiera jämfört med deltagande. På denna punkt är förslagen lika varandra men är olika långtgående.

Även om det går att utröna en del likheter finns det flera olikheter mellan de olika dokumenten. Något som särskiljer dokumenten är att det i 2019 präglas av samhället och gemenskap medan det i 2022 fokuseras på staten och gemenskap. Detta visar ett skifte i inriktningen av politiken. I båda regeringsförklaringar diskuteras hur kriminaliteten ska bekämpas men det är primärt bara i 2022 samarbetsavtal som faktiska åtgärder presenteras.

En underliggande skillnad som är desto viktigare, är det språkbruk som dokumenten använder sig av när samhällshot diskuteras. Mellan åren skiljer sig detta åt trots liknande problemen, då det i 2019 är ett mer hoppfullt språkbruk där det är möjligt att övervinna de samhällsproblem som finns på ett kollektivt sätt. I 2022 åligger ansvaret staten i en högre grad utifrån det använda språkbruket.

I båda regeringsförklaringarna talas det om att utvisa icke-svenska medborgare men i 2019 handlar detta om att frågan om utvisning av icke-svenskar som döms för hedersrelaterade brott och hatbrott, alltid ska prövas. I 2022 handlar det däremot om att utreda möjligheten att utvisa icke-svenska gängkriminella, utan en fällande dom. Detta är en markant skillnad, då påföljder utdelas utan fällande dom i det förslag som ska utredas 2022.

I 2019 års regeringsförklaring prioriteras välfärdspolitik i kampen mot kriminalitet, de områden som också Hermansson (2018, s. 187) anser viktiga att diskutera tillsammans. I 2022 yttras att utanförskap ska försvinna, däremot presenteras inte några konkreta sociala insatser i mer än angående hedersrelaterad brottslighet, där skolan ska arbeta mer närvarande.

Avsaknad av sociala insatser är således en stor skillnad mellan åren och som också tydligt visar på ett skifte.

6. Avslutande diskussion

I detta avsnitt kommer studiens resultat att diskuteras och slutsatser dras utifrån det som presenterats.

6.1. Diskussion

Analysen visar på en användning av diffust språkbruk inom politiken, vilket kan vara riskfyllt. Behöver det dock vara problematiskt med diffust språkbruk? Det är trots allt vanligt med diffus problemformulering och önskemål om att tillsätta utredningar för att kunna genomföra grundligt beredda beslut. När lagtext formuleras behöver det beaktas att formuleringen kan behöva vara bred för att möjliggöra tillämpning även för framtida problem och olika situationer eftersom lagstiftandet är en långsiktig process. Samtidigt behöver lagtexten kunna tolkas på ett förutsägbart och konkretiserat sätt. Risken finns att om lagtexten är alltför vag att den trots beredning inte är möjlig att tillämpa och på så vis blir obsolet. Samtidigt som att en för snäv lagstiftning riskerar att inte kunna innefatta liknande brott eller samma sorts brott men inom andra situationella kontexter och på så vis riskerar att bli ineffektiv.

Vad gäller hur konkreta samarbetspartierna i de olika avtalen är gällande kriminalitet skulle också kunna indikera om hur partierna vill arbeta mot kriminalitet. Regeringsförklaringen från 2019 och Januariavtalet har ett större fokus på välfärdsfrågor och det skulle kunna indikera en tanke om att kriminalitet måste bekämpas långsiktigt snarare än kortsiktigt. Regeringsförklaringen från 2022 och Tidöavtalet talar om hur deras åtgärder ska tillämpas långsiktigt samtidigt som de menar att krisen måste bekämpas nu. Under båda åren skriver samarbetspartierna om vikten av att försvara svenska demokratiska värderingar samtidigt som de inte lyfter de allvarliga risker som finns för demokratin vid tillämpning av förslagen. Trots detta visar sig en del förslag innebära allvarliga hot mot demokratiska värderingar vid båda tidpunkterna, men främst materialet från 2022.

För framtida forskning skulle det vara särskilt intressant att undersöka hur demokratiska värderingar långsiktigt har vägts vid utvecklingen av kriminalpolitiken och invandringspolitiken.

6.2. Slutsatser

Det går att utröna att även denna studie överensstämmer med den tidigare forskning som undersökts i anslutning till denna. Det kriminalpolitiska klimatet förespråkar allt mer långtgående åtgärder som särskilt riktas till gängkriminalitet men även till kriminalitet som kopplas till hederskultur och terror. Hur samhället och staten ska bekämpa kriminaliteten och dess möjligheter att göra det, beskrivs dock med olika diskurser åren emellan men riskerna som medföljer inskränkningar av demokratiska värden diskuteras inte. Den socialdemokratiskt ledda koalitionsregeringen har en mer hoppfull och långsiktig inriktning. Medan den moderatledda koalitionsregeringen betonar kris och vikten av att bekämpa kriminaliteten med hårda tag; att det annars föreligger en risk om att Sverige inte längre skulle vara Sverige. Kriminalpolitiken diskuteras idag främst sammankopplat till invandringspolitiken men också integrationspolitiken. Allt fler åtgärder som efterfrågas och föreslås riskerar att leda till drastiska konsekvenser för demokratiska rättigheter om individens integritet samt rättssäkerhet. Frågan blir då vad som ska gå först; individens kropp och rättvisa eller det gemensamma samhällets kropp.

Referenslista

Elektroniska artiklar

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) (2021) *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder: en jämförande studie av nivåer, trendet och våldsmetoder*. (Rapport 2021:8)

https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70c9a1/1629181100220/2021_8_Dodligt_skjutvapenvald_i_Sverige_och_andra_europeiska_lander.pdf [2023-12-05]

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) (2023) *Konstaterade fall av dödligt våld: en granskning av anmält dödligt våld 2022*.

https://bra.se/download/18.8c94d3d18bcc47b34ebb6/1700037206420/2023_Statistikrapport_D%C3%B6dligtv%C3%A5ld_2022.pdf [2023-12-05]

Civil Rights Defenders (2022) *Tidögranskningen: En rättighetsbaserad granskning av Tidöavtalet*. Stockholm

https://crd.org/wp-content/uploads/2022/10/Civil-Rights-Defenders_Tidogranskningen.pdf [2023-12-15]

Knutsson, M. (2018) *Analys: Inget annat valår har varit så dramatiskt och turbulent*. SVT Nyheter. 30 december

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/inget-annat-valar-har- varit-sa-dramatiskt-och-turbulent> [2023-12-05]

Statistiska centralbyrån (SCB) (2021a) *Coronapandemin slog hårt mot arbetsmarknaden 2020*. 4 mars

<https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/arbetskraftsundersokningar/arbetskraftsundersokningarna-aku/pong/statistiknyhet/arbetskraftsundersokningarna-aku-arsmedeltal-2020/> [2023-12-05]

Statistiska centralbyrån (SCB) (2021b) *Viktiga valfrågor 2022*. 20 december.

<https://www.scb.se/val/Viktiga-valfragor-2022/> [2023-12-05]

Statistiska centralbyrån (SCB) (2023) *Sveriges BNP*. 19 juli

<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/bnp-i-sverige/>

[2023-12-05]

World Justice Project (u.å) *Fundamental Rights*.

<https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/factors/2022/Fundamental%20Rights/>

[2023-12-06]

Litteratur

Alamaa, L. & Altermark, N. (2022) "Governmentality" i Alamaa, L., Melander, S. & Stubbergaard, Y. *Perspektiv på offentlig förvaltning: Teori i praktiken*. Lund: Studentlitteratur AB ss. 169-188

Bergström, G & Ekström, L (2018) "Tre diskursanalytiska inriktningar" i Boréus, K & Bergström, G. *Textens mening och makt*. Upplaga: 4. Lund: Studentlitteratur, ss. 253-304

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber.

Frølund Thomsen, J P. (2007) "Diskursanalys". i Andersen, H. & Kaspersen, L B. (red) *Klassisk och modern samhällsteori*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur AB. 137-148

Lindgren, S-Å. (2007) "Michel Foucault" i Andersen, H. & Kaspersen, L B. (red) *Klassisk och modern samhällsteori*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur AB. ss. 249-262

Offentliga handlingar:

Lagrådet (2023) *Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott*. 10 maj. Stockholm: Lagrådet

<https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/2023/05/Hemliga-tvangsmedel-%E2%80%93-efektiva-verktyg-for-att-forhindra-och-utreda-allvarliga-brott.pdf> [2023-12-15]

Moderaterna (2022) *Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige*.

<https://moderaterna.se/app/uploads/2022/10/Tidoavtalet-Overenskommelse-for-Sverige.pdf>

[2023-09-30]

Regeringskansliet (2019) *Regeringsförklaringen 21 januari 2019*. 21 januari.
<https://www.regeringen.se/tal/2022/10/regeringsforklaringen-den-18-oktober-2022/>
[2023-11-28]

Regeringskansliet (2022) *Regeringsförklaringen 18 oktober 2022*. 18 oktober.
<https://www.regeringen.se/contentassets/d6ad6308cc984aa1903d9a542ce1421c/regeringsforklaringen-2022.pdf> [2023-11-28]

Regeringskansliet (2023a) *Remiss av betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52)*. 27 januari.
<https://www.regeringen.se/contentassets/f2f850dcfd6d46efaf25f97b0837855f/polismyndigheten.pdf> [2023-12-20]

Regeringskansliet (2023b) *Sveriges väg in i NATO*. 5 april.
<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/sverige-och-nato/sveriges-vag-in-i-nato/>
[2023-12-06]

Riksdagen (2019) *Promemoria om regeringsbildningsprocessen och regeringsskiftet efter valet den 9 september 2018*. Dnr: 1750-2018/19 (2019-02-28)

Socialdemokraterna (2019) *Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna*.
<https://www.socialdemokraterna.se/download/18.1f5c787116e356cdd25a4c/1573213453963/Januariavtalet.pdf> [2023-11-29]